Omakotiliitto

Talousvaliokunta
00102 EDUSKUNTA

Asianumero: HE 50/2017 vp

Asia: Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnokseen maakaasumarkkinoita koskevista laeista

Suomen Omakotiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

YLEISTÄ

Suomen Omakotiliitto on maamme pientaloasukkaiden ja vapaa-ajan asunnon omistajien valtakunnallinen edunvalvonta- ja palvelujärjestö. **Omakotiliittoon kuuluu 250 vapaaehtoisvoimin toimivaa omakotiyhdistystä ja vapaa-ajan asukkaiden yhdistystä, joiden yhteenlaskettu jäsenmäärä on 74.000 jäsentä**. Omakotiliitto on maamme 1,1 miljoonan pienkiinteistön omistajien ja 2,7 miljoonan asukkaan asialla. Lisäksi liitto ajaa maamme lähes 500.000 vapaa-ajan asunnon omistajien etua.

ESITYKSEN SISÄLTÖ JA VAIKUTUS KOTITALOUKSIIN

Hallituksen esityksen ja ehdotetun sääntelyn tavoitteena on avata Suomen maakaasun tukku- ja vähittäismarkkinat kilpailulle sekä luopua Suomen soveltamista maakaasumarkkinadirektiivin sallimista eristyneiden markkinoiden poikkeuksista. Ehdotuksessa mahdollistettaisiin verkkoon pääsy maakaasun siirto- ja jakeluverkoissa, pääsy maakaasuverkon ulkopuolella sijaitseviin nesteytetyn maakaasun käsittelylaitteistoihin sekä maakaasun siirtoverkon eriyttäminen maakaasun toimittamisesta ja tuotannosta.

Esitys koskettaa myös kotitalouksia: Suomessa on noin 27 000 maakaasua käyttävää kotitaloutta. Näistä 21 900 käyttää maakaasua yksinomaan ruoanvalmistukseen. Maakaasua lämmityksen polttoaineena käyttäviä kotitalouksia ja asuinkiinteistöjä on Suomessa noin 5 100. Kotitalouksien ja asuinkiinteistöjen osuus maakaasun käytöstä oli noin 1 prosentti vuonna 2015.

Hallituksen esityksessä sähkömarkkinalakiin ja maakaasumarkkinalakiin lisättäisiin säännökset, jotka rajoittavat sähkön ja maakaasun siirron ja jakelun maksujen korotuksen 12 kuukauden pituisen tarkastelujakson aikana enintään 15 prosenttiin siirron tai jakelun verollisesta kokonaishinnasta.

MAAKAASUN HINNOITTELUN OLTAVA KOHTUULLISTA

Omakotiliitto pitää kuluttajien kannalta hyvänä asiana, että Suomen ja Viron välille rakennetaan kaasuputki (Balticconnector-kaasuputkihanke) ja että Puolan ja Liettuan välille rakennetaan yhteys (GILP-putki), joiden kautta Suomi liittyy EU:n maakaasun sisämarkkinoille ja tämän seurauksena Suomen maakaasumarkkinat avataan kilpailulle.

Omakotiliitto haluaa kiinnittää huomiota maakaasumarkkinoiden avautumista edeltävän ns. siirtymäajan (mm. markkinoiden edellyttämien rakenteiden luomisesta aiheutuu lisäkustannusten) sekä sisämarkkinoilla tapahtuvaan maakaasun myynnin ja jakelun hinnoitteluun. Hinnoittelun tulee tosiasiallisesti olla kohtuullista kuluttajille. Hinnoittelun muutosten sekä kertakorotusten tulee olla kotitalouksien taloudelliseen tilanteeseen nähden maltillisia.

SÄHKÖN SIIRTOHINNOITTELU PALAUTETTAVA UUDELLEENVALMISTELUUN

Sähkön ja maakaasun siirtohintojen suurista kertakorotuksista, usein toistuvista korotuksista, hinnanmuutoksista tiedottamisesta, siirtomaksun kiinteän osan, perusmaksun jatkuvan kasvun sekä siirtomaksujen alueellisten suurten erojen osalta on tullut runsaasti kriittistä kansalaispalautetta (kuva 1).

Postiosoite
Suomen Omakotiliitto ry
Asemapäällikönkatu 12 B
00520 HELSINKI

Puhelin
Vaihde (09) 680 3710
Sähköposti: etunimi.sukunimi@omakotiliitto.fi

Internet
www.omakotiliitto.fi
www.facebook.com/Omakotiliitto
https://twitter.com/omakotiliitto

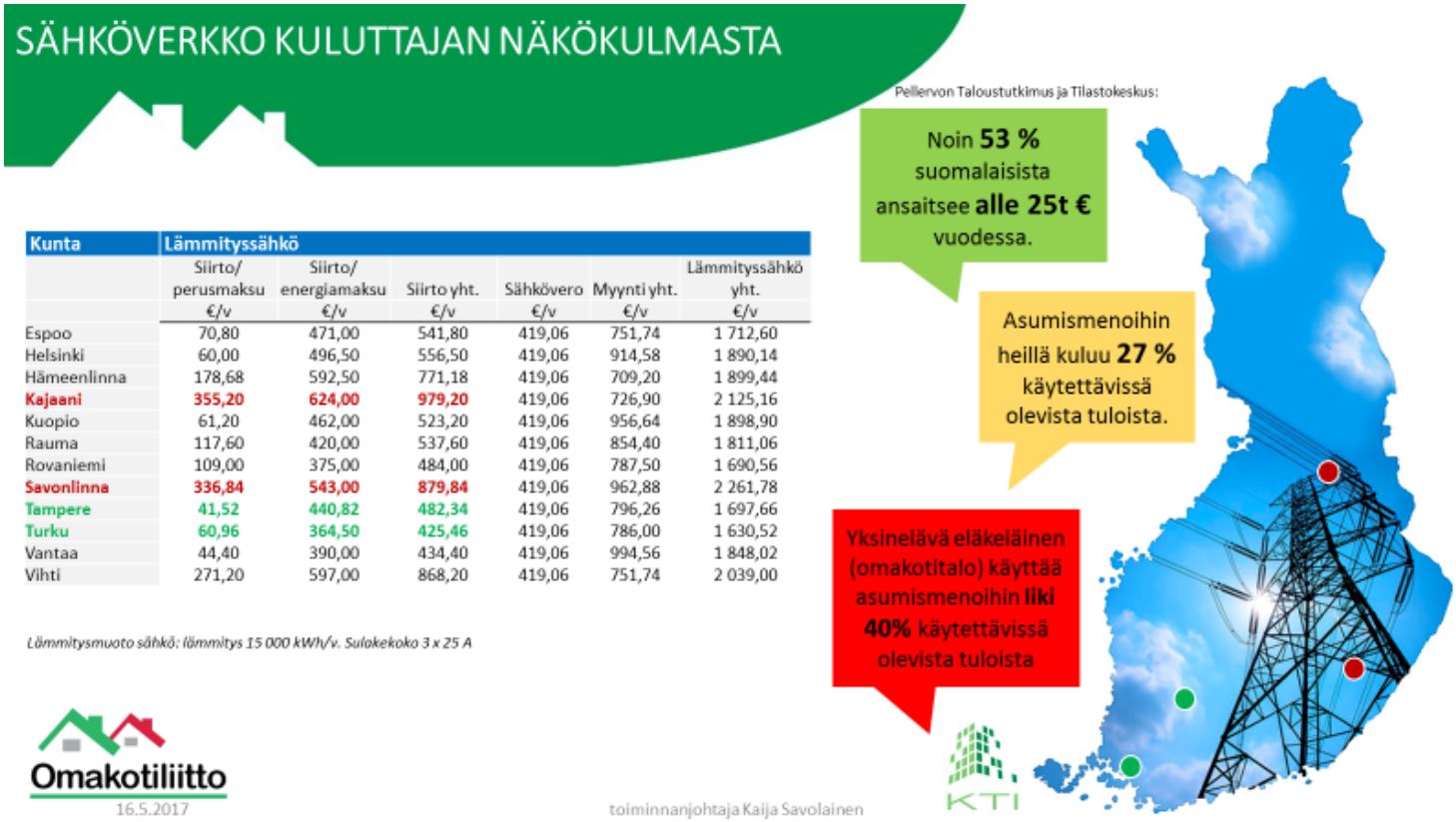

Kuva 1. Kotitalouksien asumismenot, käytettävissä olevat tulot ja siirtomaksujen alueelliset erot

Infrapalvelujen, välttämättömyyshyödykkeiden, saatavuudessa keskeisiä kriteerejä kuluttajien kannalta ovat kohtuuhintaisuuden ja kustannusvastaavuuden toteutuminen, hyvä palvelujen laatu sekä hyvä saavutettavuus. Pitkäjänteinen ja ennustettava toiminta osaltaan edistää kohtuuhintaisuuden ja kustannusvastaavuuden toteutumista. **Paikalliseen monopoliin perustuvan toiminnan ollessa kyseessä on asetettava raja sille, mikä on kohtuuhintaista toimintaa ja mikä ei.** Tasapuolisen kohtelun tulee toteutua kuluttajille eri puolilla maata ja siitä riippumatta, millainen omistuspohja infrayhtiössä on.

Omakotiliitto pitää hallituksen esitystä oikeansuuntaisena mutta riittämättömänä. Esitetty korotuskatto ei tosiasiallisesti estä kohtuuttomia korotuksia ja turvaa kuluttajan asemaa, vaan esitys on hyvin yleisluontoinen. Ongelmana esitysluonnoksessa on se, että hyväksyttävää enimmäismäärää korotukselle ei arvioida asiakaskohtaisesti vaan asiakasryhmittäin. Tämä mahdollista asiakasryhmän sisällä huomattavat poikkeamiset siitä, mikä on kohtuullista ja mikä ei ole sitä. Tämä johtaa usein myös muihin ongelmiin. Kuten Kuluttajariitalautakunta on todennut, korotus voi olla kohtuuton myös pelkästään jo silloinkin, kun se on yli 15 % vuodessa tai kun se on 150 euroa vuodessa. **Edelleen korotus voi olla kohtuuton myös yksittäistapauksissa, myös yksilöllisistä/sosiaalisista seikoista johtuen.** Korotus voi olla kohtuuton myös toistuessaan peräkkäisinä tai lähes peräkkäisinä vuosina.

Näyttää siltä, että hallituksen esitys on laadittu lähinnä siirto-/jakeluyhtiöiden näkökulmasta ja Energiaviraston valvonta ulottuu lähinnä turvaamaan siirto-/jakeluyhtiöiden liiketoimintamahdollisuudet: *”rajoitus ei vaikuttaisi siirron ja jakelun hintatasoon valvontajakson mittaisella tarkasteluvälillä ja sääntelyjärjestelmän mukaisilla tasoitusjaksoilla tarkasteltuna*.”

Herääkin kysymys, miten esitetty laki turvaa kuluttajan hinnan kohtuullisuuden. Kuluttajansuojalain 4 luvun 1§:n mukaan kohtuuttomuutta tulee arvioida ensisijaisesti kuluttajan näkökulmasta. Siitäkin huolimatta esityksen taloudellisissa vaikutuksissakin todetaan seuraavaa: ”*Sähkön ja maakaasun siirto- ja jakelumaksujen korottamista koskeva rajoitus **ei vaikuttaisi siirron ja jakelun kustannuksiin** kotitalouksille valvontajakson mittaisella tarkasteluvälillä ja sääntelyjärjestelmän mukaisilla tasoitusjaksoilla tarkasteltuna. Ehdotettu **muutos tasoittaisi** kuitenkin siirto- ja jakelumaksujen hintavaihteluita ja loisi siten edellytyksiä siirron ja jakelun vakaammalle ja ennakoitavammalle hintakehitykselle.”* Kuluttajat, kotitaloudet ja yritykset toimivat nykyi-

sessä valvontamallissa (4+4 vuotta) ns. pankkina verkkoyhtiöille, kun verkkoyhtiöt investoivat etupainotteisesti lisäten samalla mahdollisuuksiaan korottaa verkkomaksu tällä etupainotteisuudellaan eikä verkkoyhtiöiden tarvitse palauttaa asiakkaille heidän liikamaksujaan (vain hintaa alentamalla) edes tilanteessa, kun asiakas muuttaa verkkoyhtiön toiminta-alueelta muualle Suomessa. Huomioitavaa on myös se, että valitusprosessit kuluttajille ovat pitkiä ja hitaita. Hallituksen esityksessäkin todetaan, että ”*varsinaisia tuomioistuinten ennakkoratkaisuja asiasta ei ole kuitenkaan toistaiseksi annettu*”.

Esitys sisältää lukuisan määrän erityiskohtia/yleistyksiä laskentaperusteissa (sähkömarkkinalaki 26 a§, pykälän perustelut**)** (aikatarkastelun pituus 12+12 kk, asiakasryhmän keskimääräinen kokonaismaksu (asiakasryhmään kuuluvien yksittäisten asiakkaiden prosentuaaliset korotukset voisivat ylittää 15 prosenttia), verollinen hinta pois lukien verojen veroluonteisten maksujen korotusmäärä, pois lukien määräaikaisten alennusten jälkeinen korotus ja hyväksyttävälle hintatasolle palaamiseen tuleva korotus, korotusta ei verrattaisi/tarkasteltaisi samaan tuotteeseen eikä yksittäisiin tariffikomponentteihin taikka niiden painotusten muuttamiseen, alijäämän tasoitusjakson pidennys, poikkeusmahdollisuus ylittää 15 %:n katto) **ja poikkeusmahdollisuuksia jakelu-/siirtoyhtiöille. Nämä turvaavat siirto-/jakeluyhtiöiden toimintaa, mutta kuluttajan asema, tilanteessa jossa yhtiöt ovat monopoliasemassa ja hyödyke on välttämättömyyshyödyke, jää suojaamatta.**

Omakotiliitto pitää pykälän 119 (jakeluverkon toimintavarmuutta koskeva siirtymäsäännös) muuttamista erittäin tärkeänä. **Jo nyt eritysesti Etelä- ja Pohjois-Savossa, Karjalassa ja Kainuussa verkkoyhtiöt ovat joutuneet purkamaan ennenaikaisesti käyttökelpoista (teknistaloudellista pitoaikaa omaavaa) ilmaverkkoa satoja kilometrejä arvoltaan kymmeniä miljoonia euroja ja investoimaan maakaapelointiin**. Jo nyt on nähtävissä merkittävä alueellisia eroja siirtomaksuissa ja tariffikomponenteissa eri puolella Suomea (kuva 1). Siirtomaksujen kehitys asettaa kansalaiset hyvin eriarvoiseen asemaan eri puolilla Suomea.

OMAKOTILIITON ESITYKSET

Omakotiliitto esittää, että laki palautetaan välittömästi uudelleenvalmisteluun: sähkömarkkinasääntely ja erityisesti jakeluyhtiöihin kohdistuva valvontamalli tulee ottaa laajemman kehittämisen kohteeksi kuluttajan aseman parantamiseksi huomioiden tuleva EU-sääntely ja teknologian kehittyminen (taseraja, energianyhteisöt, energiavarastot, sähköautot). Kun siirto- ja jakeluyhtiöille sallitaan maksujen korotukset 4+4 vuoden valvontajaksolla ja ylipäätään kansalaiset kokevat siirtomaksut kohtuuttomiksi, ongelman ratkaisemiseen tulee ryhtyä laajemmin.

Omakotiliitto esittää seuraavaa:

1) Sähkön ja maakaasun jakelusääntelyn kehittämiseksi tulee tehdä **kokonaisselvitys**, jonka tavoitteena on tosiasiallisesti kuluttajien aseman turvaaminen ja parantaminen.
2) **Energiaviraston 4+4 vuoden jälkivalvonnasta tulee siirtyä vuosittaiseen tai enintään 2 vuoden tarkasteluun**.
3) **Jakelu-/siirtoyhtiöiden sallittua tuottoprosenttia/-kaavaa tulee korjata poistaen ilmenneet ylilyönnit** (riskitön korko, betakerroin). Nykyinen malli sallii yhtiöille laskutuksessa etupainotteisuuden ja sen seurauksena merkittävät tuottokertymät.
4) **Sääntelyyn (valvontaan) tulee kehittää malli, mikä takaa tulojen kohdentumisen siirtoverkon kehittämiseen ja yhtiöiden investointien tulee olla läpinäkyviä sekä luoda tarkempi malli verkkoyhtiön kustannustehokkuuden parantamiseen ja valvontaan.**
5) **Viranomaisten tulee puuttua yritysten verosuunnitteluun ja rajoittaa korkojen vähentämistä yritysverotuksessa.**
6) **On myös syytä tarkastella** investointien etupainotteisuutta: **ovatko sähkömarkkinalain edellyttämät investointien aikarajat (2019, 2023 ja 2028) järkeviä, kun EU-sääntely sekä tekniikan kehitys ovat tuomassa uusia mahdollisuuksia siirtää ja jopa välttää verkkoinvestointeja.**

Kun kyseessä on monopoliasemassa oleva yhtiö ja sähkö siirtoineen on välttämättömyyshyödyke, **tulisi löytää keinoja, jossa kuluttajat voidaan ottaa tosiasiallisesti mukaan vaikuttamaan verkkoyhtiön toimin-**

taan jollakin asiakasedustajamallilla. Tämä lisäisi yhtiöiden toiminnan ymmärrettävyyttä ja hyväksyttävyyttä.

Tämän lisäksi kansallisesti tulee tarkastella ja ratkoa siirtomaksujen alueellisia eroavaisuuksia. Energiantuotannon ja –siirron toimitusvarmuuden, omavaraisuuden sekä huoltovarmuuden lisäksi on syytä puuttua myös laskutuksen perusteisiin, kuten perusmaksun kasvuun.

kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Ari Rehnfors
puheenjohtaja

Kaija Savolainen
toiminnanjohtaja

Postiosoite
Suomen Omakotiliitto ry
Asemapäällikönkatu 12 B
00520 HELSINKI

Puhelin
Vaihde (09) 680 3710
Sähköposti: etunimi.sukunimi@omakotiliitto.fi

Internet
www.omakotiliitto.fi
www.facebook.com/Omakotiliitto
https://twitter.com/omakotiliitto